

УДК:378.1

Поповський Ю.Б., к.п.н., доцент Донецького національного університету імені Василя Стуса

УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У роботі проаналізовано теоретичні основи управління процесами реструктуризації в освітньому середовищі. Охарактеризовано поняття «реструктуризації», «видів реструктуризації», «інформаційна технологій», «інновацій у інформаційних середовищах», розкрито сутність поєднання та взаємодії реструктуризації та інформаційних інноваційних технологій. Охарактеризовано структурні складові процесів реструктуризації у освітніх середовищах на основі можливостей обчислювальних систем з технічних, економічних та інших точок зору та обґрунтовано використання сучасних науково-технічних засобів і методів реструктуризації. Описано наукові здобутки фахівців технічного, економічного, педагогічного напрямку щодо проблематики реструктуризації існуючих загальноприйнятих методів реструктуризації. Висвітлено основні напрями реструктуризації в освітніх закладах на різних етапах навчальної діяльності, суспільної роботи та інноваційних творчих процесів.

Соціально-економічна ситуація сьогодення така, що конкурентоздатні лише висококваліфіковані енергійні фахівці. Теперішній технічний прогрес стрімко озброює різноманітними технологіями сучасні підприємства і, відповідно, вимагає від фахівців знання, яке має бути на відповідному рівні.

Професійне володіння функціями фахівців економічного профілю (економістів, системних аналітиків, управлінців вищих рівнів) складні, різнопланові, потребують глибоких і різноманітних знань, умінь, здібностей, чітко визначеної системи ключових та професійних знань і утворює ґрунт для майбутньої реструктуризації.

Ключові слова: процеси реструктуризації, високотехнологічні послуги, інформаційна система, інформатизація, фактори розвитку інновацій.

Рис. 1. Літ 11

Ю.Б.Поповский

УПРАВЛЕНИЕ ПРОЦЕССАМИ РЕСТРУКТУРИЗАЦИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ

В работе проанализированы теоретические основы управления процессами реструктуризации в образовательной среде. Охарактеризованы понятие «реструктуризации», «видов реструктуризации», «информационная технологий», «инноваций в информационных средах», раскрыта сущность сочетание и взаимодействия реструктуризации и информационных инновационных технологий. Охарактеризованы структурные составляющие процессов реструктуризации в образовательных средах на основе возможностей вычислительных систем по техническим, экономическим и других точек зрения и обосновано использование современных научно-технических средств и методов реструктуризации. Описаны научные достижения специалистов технического, экономического, педагогического направления по проблематике реструктуризации существующих общепринятых методов реструктуризации. Освещены основные направления реструктуризации в образовательных учреждениях на разных этапах учебной деятельности, общественной работе и инновационных творческих процессов.

Социально-экономическая ситуация настоящее такова, что конкурентоспособные только высококвалифицированные энергичные специалисты. Нынешний технический

прогресс стремительно вооружает разнообразными технологиями современные предприятия и, соответственно, требует от специалистов знания, которое должно быть на соответствующем уровне.

Профессиональное владение функциями специалистов экономического профиля (экономистов, системных аналитиков, управленцев высших уровней) сложные, разноплановые, требуют глубоких и разнообразных знаний, умений, способностей, четко определенной системы ключевых и профессиональных знаний и образует почву для будущей реструктуризации.

Ключевые слова: процессы реструктуризации, высокотехнологичные услуги, информационная система, информатизация, факторы развития инноваций.

Yu. Popovskiy

INNOVATION IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS: FACTORS AND TOOLS DEVELOPMENT PROCESSES OF HIGH-TECHNOLOGY SERVICES

In the work the theoretical bases of management of restructuring processes in the educational environment are analyzed. The notion of "restructuring", "types of restructuring", "information technologies", "innovations in information environments" is described, the essence of combination and interaction of restructuring and information innovative technologies is disclosed. The structural components of restructuring processes in educational environments based on the capabilities of computer systems from technical, economic and other points of view are characterized and the use of modern scientific and technical means and restructuring methods is grounded. The scientific achievements of specialists of technical, economic, and pedagogical direction concerning the restructuring of existing generally accepted methods of restructuring are described. The main directions of restructuring in educational institutions at different stages of educational activity, social work and innovative creative processes are highlighted.

The socio-economic situation of today is such that only highly skilled energetic specialists are competitive. Current technological progress is rapidly arranged by modern technologies by modern enterprises and, accordingly, requires knowledge of the specialists which should be at the appropriate level.

Professional skills of the specialists of the economic profile (economists, system analysts, managers of higher levels) are complex, diverse, require a deep and varied knowledge, skills, abilities, a well-defined system of key and professional knowledge and forms the basis for future restructuring.

Key words: restructuring processes, high-tech services, information system, informatization, factors of innovation development.

Постановка задачі. Розвиток навчальних закладів безперечно повзаний з економічними процесами вітчизняної та зарубіжної економіки. Інтеграція науково-економічних процесів між навчальними закладами, економічними структурами, досягненнями науки і техніки є основним фактором розвитку економіки. Сучасні тенденції глобалізації вимагають нової політики з урахуванням багатьох чинників які спрямовані на конкурентоспроможності освітніх закладів та економічних структур.

Боротьба за покращення результатів освітніх процесів та особистості спонукає освітні заклади шукати і змінювати форми накопичення знань і впроваджувати їх у наукові дослідження. Реформування освітніх процесів у більшості випадків розпочинаються владою держави, які виникли в результаті певної необхідності.

Навчальні заклади вимушені пристосовуватися до постійно змінюваних умов в економічному середовищі країни. Такий підхід створює зв'язок Клієнти, Конкуренція, Корінні зміни або реструктуризація навчального закладу, який призначений для подальшої ефективної і рентабельної діяльності та стійкої технічної, економічної та фінансової життєздатності освітніх процесів.

Отже зняття суперечностей між вимогами ринку і застарілою логікою дій раніше напрацьованих економічних підходів вимагають реструктуризації не тільки методики, а й визначення інших форм та методів економічних процесів. Визначення нових наукових підходів у освітній діяльності вимагає чіткого управління реструктуризації освітніх процесів, що мають на меті створення повноцінних суб'єктів підприємницької діяльності, здатних ефективно функціонувати за умов ринкової трансформації економіки та виробництва. Отже, це свідчить про актуальність та необхідність дослідження сутності реструктуризації поняття процесами в освітньому середовищі.

Актуальність теми. Сучасні інформаційні технології суттєво вносять зміни у економічні процеси ринкових відносин. Автоматизація роботи економічних процесів, системи підтримки прийняття рішень, об'єднання економічних процесів у єдині бази змінюють світогляди на раніше загальноприйняті способі економічного спілкування.

Ці процеси переплітаються з розвитком механізмів конкуренції, що потребує постійної адаптації навчальних закладів, підприємств до зміни умов функціонування та підтримування конкурентних переваг у освітнього-економічному середовищі.

Як засобом підвищення конкурентоспроможності підприємств можуть виступати процеси реструктуризації. Основними вимогами напрямів підготовки фахівців є: запровадження ефективних методик навчання, які будуть виступати інструментами в руках викладачів. Процес навчання базується на методичному забезпеченні оцінювання знань студентів, самостійному опрацюванні завдань та контролю набутих знань.

Проходження практик студентами на підприємствах, спонукає до запровадження раніше набутих знань та методик у своїй роботі. Такий підхід ефективно відображається на науковій діяльності студентів, які в свою чергу пропонують зміни у навчальних матеріалах.

Вивчення наукових праць з цієї проблематики дозволило зробити висновок про не системність теоретичного підґрунтя для виявлення необхідності проведення структурних перетворень на рівні підприємств у напрямі їхньої адаптації до ринкового середовища. Нинішній стан підприємств окреслює перед вітчизняною наукою проблему формування механізмів реструктуризації та управління нею з урахуванням новітніх реалій конкурентної боротьби та можливостей реалізації інноваційної моделі розвитку. Отже процеси вдосконалення освітніх закладів та економічних процесів є важливими і необхідними для подальшого розвитку економіки країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему реструктуризації у економічних напрямках було висвітлено в багатьох як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Зокрема, в працях А. Алпатової, М.Д. Аістової, Е. Короткова, Л.П. Белих, І. Мазура, О.О. Терещенка, А.. Поддєрьогіна, В.П. Мартиненка, Н. Москаленко, Френк Ч. Еванс, Патрік А. Гохан, Джинні Д. Дак та інших.

Метою дослідження є вивчення теоретичних основ обґрунтування управління процесом реструктуризації в освітніх закладах. Дослідження етапів виникнення інновацій, що спонукають побудові ґрунту для творчості та необхідності економічних, технічних та інших інновацій з метою дослідження методичного забезпечення щодо її реалізації.

Результати дослідження. Від якості підготовки фахівців, розкриття їхнього

потенціалу, вміння застосовувати обчислювальні системи залежить добробут будь-якого суспільства.

Одна з головних ролей у цьому процесі належить модернізації системи контролю навчальних досягнень, вміння застосовувати отримані знання та саме головне будувати бачення економічних процесів.

У числі загальних вимог серед основних напрямів підготовки фахівців є: запровадження ефективних методик навчання, які будуть виступати інструментами в руках викладачів.

Аналіз стану проблеми реструктуризації освітніх процесів дозволив виявити низку суперечностей у системі економічної освіти між:

- сучасними вимогами до впровадження в навчальний процес новітніх засобів і технологій опитування і фактичним станом матеріально-технічного та інформаційного забезпечення ВНЗ;

- потребою у автоматизації моніторингу дійсного стану знань, рівня оволодіння студентами фахових навичок і обмеженими існуючими технічними можливостями щодо комплексного й оперативного отримання такої інформації в умовах діючої технології контролю;

- технічними можливостями автоматизованого контролю і недостатньою розробленістю науково-методичного забезпечення щодо конструювання завдань для спеціальних дисциплін (економічного напрямку);

- між швидкозмінюваними економічними процесами та можливістю адаптації системи автоматизації опитування до нових нормативно законодавчих даних.

У наш вік інформатизації, коли викладачі та їхні студенти практично на кожному кроці використовують обчислювальну техніку, новітні технології, способи обробки інформації, буде ефективним та доцільним створити ефективну, економічну, реструктуровану систему.

Поняття «реструктуризація» в економічному розумінні є відносно новим, хоча економісти та менеджери приймали рішення щодо проведення даного процесу у себе на підприємствах і доводили його доцільність і економічну ефективність, значно раніше до обґрунтування терміна Дж. Велчем.

Реструктуризація базується на тім, що існування тісної залежності між станом зовнішнього середовища, поведінкою підприємств та їх внутрішнім середовищем приводить до необхідності вчасної адаптації мети, завдань та стратегії підприємств, їх організаційних характеристик, структури та функцій до нових ринкових умов [1. С. 214-217].

Освітні заклади намагаються запозичувати ефективний досвід реструктуризації у освітніх установ закордонних країн, навчальні заклади яких досягли висот в організації навчання. Педагогічні працівники, в свою чергу, оволодіваючи новими знаннями і вміннями, адаптують, удосконалюють і розвивають освітні технології, тим самим формуючи нові погляди і стандарти. Відповідно усі нововведення потребують чітко спланованих і прогнозованих управлінських рішень та методик використання.

Одним із процесів реструктуризації є дослідження в умовах постійного удосконалення інформаційних технологій та розвитку взаємозв'язку між навчальним закладам та виробництвом та пошуку шляхів їх застосування, моделювання навчального напрямку. Виокремлюють такі їх види:

- віртуальні лабораторії;
- мультимедійні середовища;
- програми-тренажери;

- програми контролю знань;
- засоби з елементами штучного інтелекту, до яких можна віднести, наприклад, "інтелектуальні" системи контролю знань; "інтелектуальні" тренажери; навчальні бази знань [2].

Поняття "віртуальна лабораторія" (також використовується поняття "віртуальна реальність") у навчальному процесі ще немає остаточного визначення і різними дослідниками може розглядатися по-різному[3]. Так, Т.Кірик вказує, що сучасний стан досліджень феномену віртуальної реальності не дає чіткого і повного онтологічного опису цього феномену та його сутнісних особливостей, а також типології віртуальних дійсностей [4]. Тим не менше, останнім часом в освітньому просторі феномен "віртуальної лабораторії" набуває поширення, що, виходячи з публікацій, присвячених даній проблемі, виправдовує себе у вищій школі [5]. Спостерігається тенденція поступового розширення поля використання "віртуальних лабораторій" на систему загальної середньої освіти не тільки як процесу наочного моделювання, але й як результат виконання завдання та оцінки якості набутих знань [6].

На таку особливість знань, отриманих у комп'ютерному середовищі, звертає увагу і лауреат Нобелівської премії Г.Беккер, який у своїй роботі наголошує на раціональній спрямованості поведінки людини в процесі навчання. Раціональність, на думку Г.Беккера, пов'язана з відношенням людини до знань (результату навчальної діяльності) як до власного капіталу. Такий "економічний" підхід до розгляду процесу і результату навчання відповідає сучасній парадигмі суб'єктно-орієнтованої освіти: результати навчання мають бути особистісно значущими для суб'єкта навчання. У випадку незберігання "придбаного капіталу" навчання втрачає сенс для особистості [7].

Системоутворюючим чинником у визначенні можливості використання предметних і "віртуальних" лабораторних робіт має бути результат навчання у формі "придбаного капіталу". Саме рівень складності (рівень узагальнення, глибина розуміння тощо) навчальної інформації, яка має бути вербалізована суб'єктом навчання у формі висновків із результатів навчальної діяльності, можливість її кращого засвоєння і довгого зберігання в пам'яті студента повинна стати критерієм визначення того, яка саме лабораторна робота може бути здійснена у "віртуальній лабораторії", а яка потребує навчальної діяльності у предметному середовищі.

Мультимедійні середовища. Поняття "мультимедія" є багатограним і посідає важливе місце в процесі інформатизації як суспільства в цілому, так і освіти зокрема. "Мультимедія" (від англ. multi – багато і від лат. media – носій, засіб, середовище, посередник) часто вживається як синонім поняття "засоби масової інформації" [8]. У електронних тлумачниках визначення "мультимедія" відрізняються. Це і "взаємодія візуальних і аудіо ефектів під керуванням інтерактивного програмного забезпечення" [6], і "дані, які включають в себе різні форми природної для людини інформації (звук і відео)" [3] або "одночасне використання різних форм представлення інформації та її обробка в єдиному об'єкті-контейнері"[8]. В загальноприйнятому же визначенні "мультимедія" – це спеціальні інтерактивні технології, які за допомогою технічних і програмних засобів забезпечують роботу з комп'ютерною графікою, текстом, мовленнєвим супроводом, високоякісним звуком, статичними зображеннями й відео [3].

Сучасне мультимедія-середовище володіє значним освітнім потенціалом, що дозволяє підвищувати ефективність професійної підготовки майбутніх менеджерів організації в контексті активізації їх навчальної діяльності та творчого розвитку особистості, визначають можливість внутрішньої системної упорядкованості освітнього

процесу, узгоджену взаємодію всіх його компонентів в межах виконуваних функцій мультимедіа-технологій в освітній системі.

Педагогічні умови організаційно-методичного забезпечення використання мультимедіа-середовища в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю являють собою систему взаємопов'язаних компонентів, що забезпечує необхідну цілісність і ефективність освітнього процесу. У педагогічній діяльності серед інформаційних технологій мультимедіа виступає як базовий елемент мультимедійного середовища. Основною формою діяльності в мультимедійному навчальному середовищі є діалог студентів з навчальними ресурсами [5, с. 311-332.]. У межах такого діалогу особливе значення мають мінімальні цілі навчання, а також рівень впливу студента на середовище в результаті своєї діяльності, оберненою величиною до якого є рівень знань, що і виступає оцінюванням знань студента. Якщо розглядати процес навчання та оцінювання як певну послідовність елементів, які наповнюють навчання і є його змістом, то окремі дії студента (власне, взаємодія з такими елементами) завжди обумовлені та обмежені середовищем, де вони відбуваються, і тематикою навчального матеріалу.

Сучасні мультимедійні програмні засоби мають більші можливості у відображенні інформації і безпосередньо впливають на мотивацію студентів, швидкість сприйняття матеріалу і, таким чином, на ефективність навчального процесу в цілому. Методи навчання і оцінювання мають тісний зв'язок з характером подачі і сприйняття інформації, тому створення мультимедійного середовища істотно впливає на характер подачі інформації, а, отже, і на методи навчання.

Програми-тренажери. Такі програми найбільш перспективні і вважаються найкращими при вивченні та засвоєнні наукового матеріалу. Основне їх призначення - придбання умінь і тренування навичок в управлінні тією чи іншою стратегією, особливо для фахівців економічного профілю, оскільки передбачають майбутні ризики фінансових операцій та забезпечують засвоєння алгоритмів роботи в економічних галузях і їх алгоритмів обробки інформації. Подібний тип програм є високоефективним, економічним для практичного навчання студентів [2].

Вирізняють такі види програм-тренажерів – навчальні, контролюючі, розвиваючі. Основною загальною рисою таких програм є те, що вони не потребують втручання викладача, роль якого – організаційно-методична, тобто зводиться до відбору та придбання готових тренажерів або до підготовки сценаріїв програми-тренажера з подальшим створенням самої програми студентами в якості творчого завдання на навчальних заняттях по інформаційно-орієнтованих дисциплін [3].

На даний період, програми-тренажери є та сама ніша в навчальному процесі, заповнити яку покликаний комп'ютер. В.Байбаков зазначає, що логічний, психологічний та математичний аналіз учбового матеріалу, проведений в рамках програмованого навчання, є кроком вперед в педагогіці. Педагогіка від емпіричного накопичення фактів і вибору найбільш ефективних методів з низки існуючих, вперше перейшла до кількісного аналізу досліджуваного матеріалу. Друга відмінна риса програмованого навчання полягає в тому, що воно дає викладачеві значно більшу інформацію про хід засвоєння учнями матеріалу, ніж традиційні методи [2, с. 93-98].

Визнаючи за програмованим навчанням низку безперечних переваг, ми вважаємо за необхідність висловити і зауваження. Можна стверджувати, що програмоване навчання не є універсальним методом навчання з можливістю заміни ним всіх інших методів і його застосування в тій чи іншій навчальній ситуації визначається суто педагогічними міркуваннями.

Програми контролю знань. Це програмні засоби, призначені для підтримки процесів здійснення контролю рівня знань того, кого навчають, діагностики помилок, надання рекомендацій стосовно їх виправлення, оцінювання результатів повторних опитувань, коригування рівня складності запитань залежно від етапу навчання, на якому знаходиться студент [7, с. 214–221].

Найпоширенішим методом контролю за допомогою обчислювальної техніки є тестування. Тестовий контроль приваблює все більшу увагу педагогів у різних сферах універсальністю форми контролю знань, яка може застосовуватися як у вищій, так і в середній школі. Перевагу тестового контролю складає те, що він є науково-обґрунтованим методом емпіричного дослідження. На відміну від звичайних задач тестові завдання мають чітку однозначну відповідь і оцінюються стандартно на основі цінника – у найпростішому випадку оцінкою студента є сума балів за правильно виконані завдання. Правильно складені тестові завдання є стислими, чіткими і коректними, що не припускають двозначності. Самий же тест являє собою систему завдань зростаючої складності. Тестовий контроль може застосовуватися як засіб усіх видів контролю: базового (початкового), поточного (тематичного), рубіжного (залікового), підсумкового (екзаменаційного) та самоконтролю.

Найбільшого поширення в світі набули дві форми для оцінки якості засвоєння навчального матеріалу, тісно пов'язані з моделями програмованого навчання: відповіді, що конструюються для лінійної моделі Б. Скінера та вибіркова (multiple choice) форма – для розгалуженої Н.Краудера. В першому випадку студент повинен доповнити текст завдання недостаючим словом або словами, в другому – вибрати правильну відповідь з ряду запропонованих. В пропонованому наборі відповідей одна правильна, а інші помилкові. За можливістю в число неправильних відповідей включаються типові відомі з практики навчання помилки. Саме вибіркового типу відповіді на сьогоднішній день найбільш часто використовують при автоматизованому контролі, оскільки його легше реалізувати в порівнянні з іншими типами [9, с. 31-34.].

Світова практика багата досвідом розвитку, реструктуризації, реформування освітньої системи. Однак кожен випадок в тому або іншому проміжку часу, в тій або іншій країні, суспільстві є особливим.

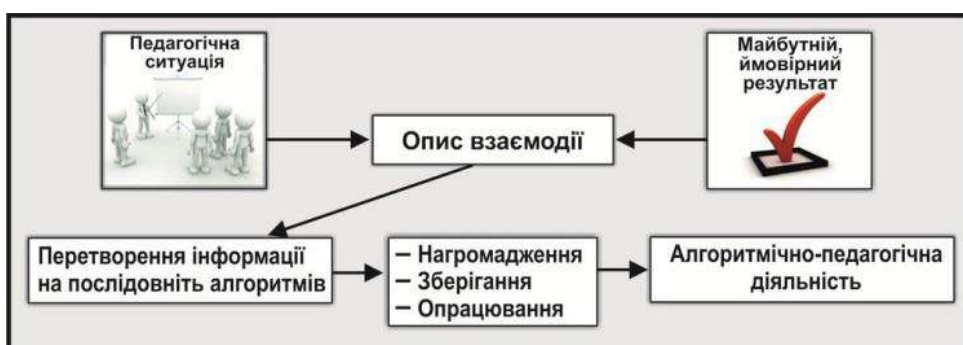

Рис.1 - Алгоритм перетворення освітніх ситуацій у інформаційну реструктуризацію діяльності фахівців

Організація такого роду системи інноваційної генерації повинна формуватися і здійснюватися на основі: безперервного розвитку інноваційного потенціалу організації; комплексного здійснення інновацій, при якому всі види інновацій тісно взаємозв'язані між собою і взаємно просувають один одного; мобілізації персоналу, максимального використання фінансових, матеріальних та інтелектуальних ресурсів для реалізації

інновації; матеріального, морального і соціального стимулювання інноваційної активності.

С. Пехарева, зазначає, що на практичному рівні основним засобом модернізаційних перетворень у освіті є інноваційна діяльність педагогічних колективів [10].

Отже другим важливим фактором процесу реструктуризації є інноваційна діяльність.

У працях Хитра О.В. інновації поділяються на наступні типи:

- Технічні інновації - це поява нових інвестиційних та споживчих виробів, нових технологій, нових матеріалів тощо.
- Організаційні інновації включають у себе новітні форми й методи організації всіх видів людської діяльності у будь-якій ланці суспільного життя: соціальної, економічної, політичної, наукової та ін.
- Економічні інновації - це практичне застосування нових економічних методів управління будь-якою ланкою суспільного життя. Економічні інновації з'являються у системі планування, фінансування, ціноутворення, оподаткування, організації заробітної плати тощо.
- Соціальні інновації - це поява нових чинників, практичне застосування яких сприятливо впливає на психологічний та фізіологічний стан людини, активізує її діяльність, в результаті чого підвищується її особиста продуктивність. Соціальні інноваційні чинники - це передусім забезпечення необхідного рівня безпеки праці, оптимізація санітарно-гігієнічних умов, високий рівень охорони здоров'я тощо.
- Екологічні інновації - це все нове, впровадження якого у виробничу практику сприятливо впливає на навколишнє середовище, сприяє збереженню природи, її флори та фауни. Прикладом екологічних інновацій може бути розробка та впровадження у практику японськими та європейськими фірмами двигуна внутрішнього згорання на водневому паливі [11].

Враховуючи досвід освітніх закладів, підприємств, організацій саме інновації забезпечують на підприємствах найбільший приріст продуктивності. Автоматизація робіт, нові інформаційні технології порівняно з використанням неавтоматизованого устаткування веде до зменшення частки оплати праці в розрахунку на одну деталь на 25-30 %, накладних витрат - більше ніж на 80 %.

Висновки. Узагальнення результатів дослідження дозволило дійти таких висновків із проблеми управління процесами реструктуризації в освітньому середовищі. З'ясовано значення сутності поняття "реструктуризація", досліджено та опрацьовано заходи щодо проведення реструктуризації. Розглянуто та узагальнено основну класифікацію видів, типів та форм проведення реструктуризації підприємств, як необхідної умови для підвищення рівня конкурентоспроможності. Запропоновано класифікацію заходів щодо проведення реструктуризації згідно з напрямом її здійснення.

Разом із знаннями економіки, майбутнім фахівцям економічного профілю необхідно освоїти прогресивні комп'ютерні технології, глибокими знаннями основних принципів природничих та суспільних наук, математичними методами моделювання, методами прийняття ефективних рішень в умовах ризику, що стимулює уяву та підказує цікаві аналогії, що і надає автоматизована система опитування.

Серед сукупності професійних знань, що необхідно формувати при підготовці фахівців економічного профілю, значне місце посідає особистісна здатність майбутнього фахівця з економічної кібернетики вирішувати певний клас професійних задач з використанням логічних міркувань, вміння проводити збір, систематизацію,

інтерпретацію та аналіз кон'юнктурної інформації, складати огляди та прогнози, виявляти суттєві зв'язки та відносини.

Складність і багатогранність функціонування сучасного суспільства як динамічного соціального організму, зростання темпів його трансформації обумовлюють гостру потребу розвитку потенціалу аналітичних здібностей задля ефективної соціальної адаптації та продуктивної самореалізації. Розвинена здатність фахівця грамотно застосовувати сприйняту інформацію ефективно відображається на самостійному творчому мисленні, розгляданні пропонуванних ідей з різних точок зору, вірних висновків про точність і цінність інформації, що надійшла.

У сучасному суспільстві цінуються такі риси, як здібність до вирішення суперечностей, пошук неадекватних способів їх вирішення, аналіз через рефлексію результатів власної розумової діяльності та її наслідків, відкритість для нових ідей, повага до опонента, толерантність, пошук компромісу.

Пропонуємо використовувати прийоми, що сприяють активізації розумової діяльності студентів, усвідомленню матеріалу, що вивчається, вирішенню проблемних завдань, виробленню власної думки під час розв'язування творчих завдань і ситуаційних вправ за допомогою системи опитування знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрушкін Б. До теоретичних основ організації управління реструктуризацією підприємств в умовах суспільних трансформацій (Аспекти регламентації фінансово-економічної діяльності господарських формувань Економічною Конституцією України / Б.Андрушкін, Н. Кирич, О. Погайдак// *Економіка Крима*. - 2012. - №3(41).
2. Дем'яненко В. М. Методичні рекомендації з оцінювання якості електронних засобів і ресурсів у навчально-виховному процесі [Електронний ресурс] / В. М. Дем'яненко, М. П. Шишкіна // *Інформаційні технології і засоби навчання*. – 2011. – №6 (26). – Режим доступу до журналу: <http://www.journal.iitta.gov.ua>.
3. Башмаков М. И. Информационная среда обучения / М. И. Башмаков, С. Н. Поздняков, Н. А. Резник. – Пб. : СВЕТ, 1997. – 400 с.
4. Воронов А. И. Философский анализ понятия «виртуальная реальность»: дисс. ... канд. филос. наук: 09.00.08 / Воронов Андрей Игоревич. – СПб., 1999. – 197 с.
5. Говорухин В. Компьютер в математическом исследовании / В. Говорухин, В. Цибулин. –М.: Питер, 2011. – 619с.
6. Маснева М. Ф. Технология организации профессиональной подготовки менеджера в условиях виртуального учебно-тренировочного центра: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Маснева Марина Федоровна. – Тамбов, 2015. – 196 с.
7. Коротков А. М. Теоретико-методическая система подготовки учащихся к обучению в компьютерной среде: дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Коротков Александр Михайлович. – Волгоград, 2004. – 361 с.
8. Казаков Ю.М. Педагогічні умови застосування медіаосвіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. ... пед. наук. : 13.00.04 / Ю. М. Казаков. – Луганськ, 2007. – 20 с.
9. Santostefano S. Cognitive Controls, Metaphors and Contexts. An Approach to Cognition and Emotion // Bearson D.J., et al. (Eds.) / *Developmental Perspectives*. — 1986. — 162 p.
10. Пехарева С. В. Управління інноваційним розвитком дошкільного навчального закладу : автореф. дис ... канд. Пед. Наук
11. Хитра О.В. Менеджмент продуктивності. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://dn.khnu.km.ua/dn/k_default.aspx?M=k0155&T=03_3&lng=1&st=0